

Bijlage: Appendix Twee proefschriften over gesloten jeugdhulp

Under pressure. Repression in Residential Youth Care

Sophie de Valk heeft in haar proefschrift onderzocht hoe repressie de effectiviteit van de behandeling in de residentiële jeugdzorg bedreigt. Repressie wordt beschreven als een interactie tussen jongeren en professionals, waarbij de professional opzettelijk handelt op een manier die schadelijk is voor de jongere of waarbij hij willekeurig of onwettelijk de vrijheid of autonomie van de jongere inperkt, bijvoorbeeld door het gebruik van straffen zonder educatief doel. Afzonderen is bijvoorbeeld alleen repressief als het kwaadwillig wordt ingezet en/of wanneer het wordt ingezet terwijl er handelingsalternatieven zijn. Uit dit onderzoek blijkt ook dat jongeren structuur, regels, dwang en straffen accepteren, maar wanneer zij menen dat het personeel oneerlijk of overdreven handelt, zij dit als repressief ervaren. Bovendien wordt in haar proefschrift benadrukt dat de oorzaken van repressie niet alleen liggen bij de interactie tussen de jongere en professional. Het is een systemisch probleem: ook leidinggevend, de organisatie en de maatschappij dragen hieraan bij. Het is dus belangrijk om repressie op al die verschillende niveaus aan te pakken om repressie uiteindelijk te voorkomen of verminderen. Binnen de gesloten jeugdzorginstellingen helpen de volgende zaken repressie te verminderen: een goed personeelsbeleid, inspirerende en innoverende leidinggevend, empathische medewerkers, gedeelde besluitvorming, het bespreken van ethische dilemma's tussen leidinggevend en medewerkers, het sluiten van de afzonderingsruimte zodra er alternatieve handelingswijzen georganiseerd zijn, het anders inrichten van de afzonderingsruimte en gezinsgericht werken. Door het risico op repressie kleven er ethische en therapeutische bezwaren aan het plaatsen van jongeren in gesloten residentiële jeugdzorginstellingen. In dit proefschrift wordt onderstreept dat het niet realistisch is om gesloten jeugdzorg helemaal te bannen: voor sommige kwetsbare en getraumatiseerde jongeren met ernstige gedrags- en psychiatrische problematiek kan het de enige manier zijn om behandeling te bieden. Hierom wordt de transformatie langs twee sporen voorgesteld: zowel het ontwikkelen van nieuwe, innovatieve vormen van gespecialiseerde jeugdzorg, zoals gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen, als het onderhouden en verbeteren van de bestaande jeugdzorginstellingen.

Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen

In haar proefschrift 'Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: De externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp bezien vanuit kinder- en mensenrechten' heeft Maria de Jong- de Kruijf ruim 500 beslissingen van kinderrechtshouders onderzocht over machtigingen gesloten jeugdhulp. Het is haar opgevallen dat het huidige toetsingskader voor de gesloten jeugdhulp duidelijke procesrechtelijke beginselen bevat, maar dat dat niet het geval is als het gaat over de inhoudelijke afweging die kinderrechtshouders moeten maken. De breed geformuleerde materiële rechtsgrond voor gesloten jeugdhulp biedt ruimte voor een variëteit aan rechterlijke motiveringen. Enerzijds doet dit recht aan de veelkleurige problematiek van de jeugdigen, anderzijds is de uitkomst van een rechterlijke beslissing over een verzoek tot (verlenging van) gesloten uithuisplaatsing nauwelijks te voorspellen. De belangrijkste conclusie uit de analyse van de uitspraken van de kinderrechtshouders is het gebrek aan passende alternatieven voor een gesloten plaatsing, waardoor kinderen en jongeren toch met een machtiging gesloten jeugdhulp worden of blijven geplaatst in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp.

Maria de Jong- de Kruijf schrijft dat het ingrijpende effect van een gesloten plaatsing nooit onderschat mag worden, niet in de laatste plaats vanwege de afbreukrisico's (onbedoelde, en soms schadelijke bijeffecten) die in vrijheidsbeneming liggen besloten. Het onderzoek laat zien dat een plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp in veel gevallen geen keuze voor gesloten jeugdhulp is, maar vaker een keuze bij gebrek aan andere, meer passende alternatieven. Deze studie legt het duivelse dilemma van de kinderrechtshouder in dat opzicht bloot: de keuze voor gesloten jeugdhulp is vaak de enige verlegenheidsoplossing die voorhanden is ten aanzien van jongeren van wie de complexiteit van de problematiek alleen maar lijkt toe te nemen, met name als het gaat om psychologische en psychiatrische problematiek.

Tot slot doet zij een aantal aanbevelingen. De wetgever beveelt zij aan het juridische toetsingskader te vernieuwen en te verdiepen om de noodzaak en de doelmatigheid van een gesloten plaatsing te toetsen. Een van de aanbevelingen aan de actoren in de jeugdhulp is om passende alternatieven voor een plaatsing in de gesloten jeugdhulp te ontwikkelen.

Conclusies

De uitkomsten van beide proefschriften benadrukken het belang van het huidige plan en van de ambities uit het programma Zorg voor de Jeugd om jeugdigen zo thuis mogelijk op te laten groeien. Ten eerste laten beide onderzoeken zien dat er (intensieve) jeugdhulpalternatieven moeten komen voor gesloten jeugdhulp om kwetsbare jongeren de passende zorg te kunnen geven die zij verdienen. Zo sluiten de bevindingen en aanbevelingen van de onderzoekers aan bij het gezamenlijke actieplan: het ontwikkelen en opbouwen van alternatieven voor gesloten jeugdhulp. Daar hoort het verder ontwikkelen en opbouwen *high intensive* en *high safety* voorzieningen bij, maar ook het stimuleren van kleinschalig en gezinsgericht werken, waar er minder kans is op repressie. Daarnaast wordt er in het proefschrift van De Valk beredeneerd dat we met gedwongen afzonderen moeten stoppen, maar niet voordat professionals zijn uitgerust met handelingsalternatieven. Ook dat past bij het huidige actieplan: er wordt een door het veld gedragen toetsingskader 'Terugdringen separeren en gedwongen afzonderen' opgesteld, dat zich ook specifiek richt op het terugdringen van repressieve maatregelen. Daarnaast gaan instellingen hun professionals equiperen met handelingsalternatieven voor gedwongen afzonderen.